

Projekt:	Zintegrowany Program Uczelni – jakość dla rozwoju!
Program operacyjny:	Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020
Działanie:	3.5. Kompleksowe programy szkół wyższych

SCENARIUSZ ZAJĘĆ PRAKTYCZNYCH

6. AKTORZY WSPÓŁCZESNYCH KONFLIKTÓW ZBROJNYCH.

Opis tematu:	Temat stanowi przegląd zasad i reguł jakie muszą spełnić podczas konfliktu strony wojujące Ponadto studenci w ramach przedmiotowych zajęć praktycznych zostaną zapoznani ze statusem osób biorących udział w walce, rola niepaństwowych grup zbrojnych, pojęciem terroryzmu a także rebelii. Podczas zajęć studenci będą mieli możliwość dokonania refleksji nad rolą oraz praktycznym stosowaniem zasad MPHKGZ podczas dotychczasowych konfliktów zbrojnych			
Efekty uczenia się:	W wyniku realizacji zajęć student: a) zna: – podstawową definicję dotyczącą strony wojującej a także definicję terroryzmu, oraz osób biorących udział w konfliktach zbrojnych, b) potrafi: – określić status osób biorących udział w konflikcie zbrojnym, c) posiada kompetencje w zakresie: – prawidłowego scharakteryzowania i rozpoznawania w konfliktach ich stron, statusu poszczególnych osób, grup a także, rozróżniania poszczególnych ataków terrorystycznych.			
Zagadnienia szczegółowe:	1. Strona wojująca 2. Status osób biorących udział w walce 3. Niepaństwowe Grupy Zbrojne 4. Rebelianci 5. Terrorysty			
Forma/metody zajęć:	Zajęcia praktyczne z bezpośrednim udziałem nauczyciela oraz zajęcia na platformie EL			
Miejsce realizacji:	Laboratorium/ Platforma EL			
Czas realizacji:	Zajęcia z udziałem nauczyciela:		1	
	Samodzielna praca na platformie:		1	
	Razem:		2	
Struktura merytoryczna i organizacja zajęć z uwzględnieniem czasu przewidzianego	Lp.	Przebieg zajęć	Czas [min.]	
			ZK	ZEL
	I.	CZĘŚĆ WSTĘPNA • czynności organizacyjne • zapoznanie z tematem i celami zajęć • zapoznanie z organizacją i przebiegiem zajęć	10	0

na zajęcia programowe:		• zapoznanie z zagadnieniami szczegółowymi • wprowadzenie w problematykę ćwiczeń		
	II.	CZĘŚĆ ZASADNICZA [Zagadnienia merytoryczne i sposób ich realizacji]	30	45
	2.1.	Strona wojująca	7	10
	2.2.	Status osób biorących udział w walce	6	10
	2.3.	Niepaństwowe grupy zbrojne	7	10
	2.4.	Rebelianci	5	5
	2.5.	Terroryści	5	10
	III.	CZĘŚĆ KOŃCOWA • odpowiedzi na pytania studentów • przedstawienie zadań do samodzielnej nauki i omówienie sposobu ich realizacji • zapoznanie z wykazem zalecanej literatury	5	0
	RAZEM:		45	45
	ŁĄCZNIE:		90	
Uwaga: ZK – część zajęć z bezpośrednim udziałem nauczyciela, ZEL – część zajęć przewidzianych do realizacji przez studenta samodzielnie w ramach godzin programowych				
Samodzielna praca studenta na platformie e-learningowej:	1.	Zapoznać się z podstawowymi definicjami określającymi stronę wojującą w konflikcie zbrojnym	20	
	2.	Dokonać analizy statusu poszczególnych osób w konflikcie oraz szczegółowo skupić się na statusie kombatanta i jeńców wojennych	20	
	3.	Zapoznać się szczegółowo z zagadnieniem dotyczącym niepaństwowych grup zbrojnych	20	
	4.	Zapoznać się z definicją rebeliantów oraz umieć wskazać przynajmniej 2 rebelie.	10	
	5.	Na przykładzie wydarzeń XX i XXI wieku dokonać analizy rozwoju terroryzmu w oparciu o wskazaną bibliografię	20	
	RAZEM:		90	

Zalecana literatura:	• Sykuna S., Zajadło J. (red.), <i>Bezpieczeństwo międzynarodowe, Szanse i zagrożenia</i>, Gdańsk 2009. • Brylew M., <i>Irak 2003 – 2005. Stabilizacja sytuacji społeczno-politycznej i tranzycja władzy</i>, Toruń 2011. • Brylew M., <i>Liban. Religia - Wojna - Polityka</i>, Toruń 2016. • Ciechanowski G., Sielski J. (red.), <i>Konflikty współczesnego świata</i>, Toruń 2006. • Kubiak K., <i>Współczesne wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie</i>, Warszawa 2007. • Kuźniar R., Balcerowicz B., Bińczyk – Missala A., P. Grzebyk, M. Madej <i>Bezpieczeństwo międzynarodowe</i>, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012. • Łoś R., Reginia-Zacharski J., <i>Współczesne konflikty zbrojne</i>, Warszawa 2010. • Reginia-Zacharski J., <i>Wojna w świecie współczesnym. Uczestnicy. Cele. Modele. Teorie</i>, Łódź 2014. • Zięba R. (red.), <i>Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie</i>, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
-----------------------------	--

MERYTORYCZNY ZAKRES TREŚCI ZAJĘĆ/STRESZCZENIE

1. STRONA WOJUJĄCA

Strona wojująca (ang. *belligerent*; od łac. *bellum gerere* – toczyć wojnę) – państwo lub podmiot nie będący państwem, uczestniczący w wojnie lub konflikcie zbrojnym. Formalne stosowanie nie musi oznaczać, że strona wojująca jest agresorem. W prawie międzynarodowym i w relacjach międzypaństwowych neutralność jest przeciwieństwem statusu strony wojującej.

Definicja prawa międzynarodowego dotycząca stron wojujących jest jednoznaczna i określona według rozdziału I art. 1-3 Konwencji haskiej IV z 1907 r. Wynika z niej, że fakt uznania przeciwnika za stronę wojującą rozciąga na jego żołnierzy ochronę prawną, taką jaka przysługuje członkom sił zbrojnych uznanych państw, mające zastosowanie przy statusie jeńców wojennych, a nie pochwyconych z bronią w rękę bandytów, terrorystów itd. Szczególne stosowanie w wypadku wojen antypartyzanckich lub tłumienia powstań. Rzadkim przypadkiem uznania walczących wojsk za posiadające prawa strony wojującej, bez jednoczesnego uznania istnienia państwa, w którego imieniu wojska te toczą walkę, była wojna polsko-ukraińska w latach 1918-1919. Polska uznawała Armię Halicką, siły zbrojne Zachodnio ukraińskiej Republiki Ludowej, za stronę wojującą, jednocześnie nie uznając jej państwowości.

Strona wojująca: Uznanie za stronę wojującą - wykształciło się w I połowie XIX w. W okresie ruchów niepodległościowych w Ameryce i Europie - stosowanie tego uznania oznacza, iż ruch niepodległościowy, wojna domowa lub powstanie przekształca się z konfliktu o charakterze wewnętrznym w konflikt o charakterze międzynarodowym; konsekwencją takiego uznania jest nabycie przez grupę powstańczą praw i obowiązków państwa prowadzącego wojnę, poza tym rząd strony wojującej staje się odpowiedzialny za wydarzenia, które mają miejsce na terytorium podlegającym jego władzy; uznające podmioty zobowiązane są zaś do zachowania neutralności. Uznanie za stronę wojującą zwykle związane jest z następującymi kryteriami,

➤ PAŃSTWO JAKO STRONA WOJUJĄCA

CECHY

1. Jednolite centralne dowództwo
2. Kontrolowanie części terytorium zbrojnie oraz cywilnie
3. Wyraźne znaki wyróżniające od ludności cywilnej, np. mundury lub inne oznaczenia,
4. Dokumenty potwierdzające przynależność do sił zbrojnych
5. Zobowiązania do postępowania zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym

➤ POWSTAŃCY JAKO STRONA WOJUJĄCA**CECHY**

Mniejsza liczebność, działanie z ukrycia, niespełnianie wszystkich kryteriów uznania za stronę wojującą

1. STATUS OSÓB BIORĄCYCH UDZIAŁ W KONFLIKTACH ZBROJNYCH

KOMBATANT – członek sił zbrojnych - osoba uprawniona do prowadzenia walki w świetle obowiązującego prawa międzynarodowego. Kombatant nie może być ukarany za udział w walce zbrojnej.

W świetle III Konwencji Genewskiej osoby te by być uznane za kombatantów, muszą odpowiadać następującym warunkom

- Mieć dowódcę,
- Nosić stały i z daleka dający się rozpoznać znak rozpoznawczy,
- Jawnie nosić broni,
- Przestrzegać w swych działaniach praw i zwyczajów wojny.

Ponadto kombatanci winni odróżniać się od ludności cywilnej. (art.44ust.3PD I)

- Powinni nosić uniformy
- Powinni nosić mundury

Kombatant po dostaniu się w ręce strony przeciwnej, powinien zostać uznany za jeńca wojennego.

Kombatanci, którzy zostali wzięci do niewoli (z poddaniem się lub bez), stają się jeńcami wojennymi i nie mogą być już więcej celem ataku.

Kombatanci wzięci do niewoli powinni:

a) zostać przeszukani i rozbrojeni;

b) być chronieni i leczeni, jeżeli to jest konieczne;

c) zostać ewakuowani.

Za kombatantów uważa się też ludność terytorium nieokupowanego, która w obliczu zbliżającego się nieprzyjaciela chwytając spontanicznie broń aby stawić opór inwazji, a nie miała czasu zorganizować się w regularne siły zbrojne. Osoby te muszą jawnie nosić broń i przestrzegać praw i zwyczajów wojennych.

NAJEMNICZY

Najemnikom nie przysługuje status jeńcy wojennego (art. 47 PD 1)

SZPIEDZKY

Nie przysługuje status jeńcy wojennego (art. 46 ust 2 PD 1)

JENIEC WOJENNY

III Konwencja Genewska art. 4

Prawo do statusu jeńcy wojennego i traktowania jako takiego nabywa się z chwilą wzięcia do niewoli.

Jeńców wojennych należy oszczędzać i traktować w sposób humanitarny. Traktowanie jako jeńcy wojennego przysługuje tylko tym kombatantom wziętym do niewoli, którzy powstrzymują się od jakichkolwiek wrogich działań i nie usiłują uciekać.

Rozbrojenie jeńcy wojennego obejmuje poszukiwanie i odebranie rynsztunku i dokumentów posiadających znaczenie wojskowe (np. amunicja, mapy, rozkazy, sprzęt telekomunikacyjny i kody). Tego rodzaju przedmioty są zdobyczą wojenną.

OSOBY MOGĄCE OTRZYMAĆ STATUS JEŃCY WOJENNEGO

- członek sił zbrojnych strony konfliktu, jak również członkowie milicji i oddziałów ochotniczych, stanowiących część tych sił zbrojnych.
- Członkowie innych milicji i innych oddziałów ochotniczych
- Członkowie regularnych sił zbrojnych, którzy podają się, że podlegających rządowi lub władzy nie uznanym przez mocarstwo zatrzymujące
- Osoby towarzyszące siłom zbrojnym
- Członkowie załóg statków handlowych
- Ludność terytorium nieokupowanego

1. Jeńcy wojenni powinni być zawsze traktowani w sposób humanitarny. Wszelkie bezprawne działanie lub zaniechanie ze strony Mocarstwa zatrzymującego, powodujące śmierć lub poważne zagrożenie zdrowia jeńca wojennego znajdującego się w jego władzy, jest zakazane i uważane będzie za ciężkie naruszenie postanowień konwencji genewskich. W szczególności żaden jeńiec wojenny nie może być okaleczony fizycznie ani poddany doświadczeniom lekarskim lub naukowym jakiegokolwiek rodzaju, które nie są uzasadnione leczeniem tego jeńca i nie leżą w jego interesie.
2. Jeńcy wojenni powinni być również stale chronieni zwłaszcza przed każdym aktem gwałtu lub zastraszenia, przed zniewagami i ciekawością publiczną.
Środki odwetowe względem nich są zabronione. (art. 13 KG III 1949)
3. Jeńcy wojenni mają we wszelkich okolicznościach prawo do poszanowania swej osoby i czci. Kobiety powinny być traktowane ze wszystkimi względami należnymi ich płci. W każdym przypadku przysługuje im traktowanie równie korzystne jak mężczyznom. (art. 14 KG III 1949) Mocarstwo zatrzymujące jeńców wojennych obowiązane będzie do bezpłatnego ich utrzymania i dostarczania im bezpłatnie opieki lekarskiej, jakiej wymaga stan ich zdrowia. (art. 15 KG III 1949)
4. Z uwzględnieniem postanowień niniejszej Konwencji (KG III 1949), dotyczących stopni wojskowych i płci oraz z zastrzeżeniem traktowania uprzywilejowanego, przysługującego jeńcom wojennym ze względu na stan ich zdrowia, wiek lub kwalifikacje zawodowe, wszyscy jeńcy powinni być traktowani przez Mocarstwo zatrzymujące jednakowo, bez żadnej na ich niekorzyść różnicy z powodu rasy, narodowości, religii, poglądów politycznych lub z innego powodu tego rodzaju.
5. Każdy jeńiec wojenny obowiązany jest podać, będąc przesłuchiwany, tylko swoje nazwisko, imiona, stopień wojskowy, datę urodzenia i numer książeczki wojskowej lub w braku tego równorzędne dane.
6. Nie wolno stosować żadnych tortur fizycznych lub moralnych ani wywierać żadnego przymusu na jeńcach wojennych w celu uzyskania od nich jakichkolwiek informacji.

Przesłuchanie jeńców wojennych odbywać się będzie w zrozumiałym dla nich języku. (art. 17 KG III 1949)

7. Wszystkie rzeczy i przedmioty osobistego użytku, z wyjątkiem broni, koni, sprzętu wojskowego i dokumentów wojskowych, pozostawione będą w posiadaniu jeńców wojennych, jak również hełmy metalowe, maski przeciwgazowe i wszystkie inne przedmioty, które dano im dla ochrony osobistej. Pozostaną również w ich posiadaniu rzeczy i przedmioty, służące do ich ubrania i wyżywienia, nawet jeżeli należą one do ich oficjalnego ekwipunku wojskowego.
8. Jeńcy wojenni nie mogą znaleźć się nigdy bez dokumentów tożsamości. Mocarstwo zatrzymujące dostarczy tych dokumentów tym, którzy ich nie posiadają.
9. Nie wolno odbierać jeńcom wojennym dystynkcji wojskowych, oznak przynależności państwowej, odznaczeń oraz przedmiotów, posiadających głównie wartość osobistą lub uczuciową. Pieniądze, które jeńcy wojenni posiadają przy sobie, mogą im być odebrane wyłącznie na rozkaz oficera po uprzednim wpisaniu odnośnych sum i danych dotyczących ich właścicieli do specjalnego rejestru oraz po wydaniu właścicielowi szczegółowego pokwitowania z czytelnie wypisanym nazwiskiem i stopniem wojskowym oraz oznaczeniem jednostki wojskowej osoby, która wystawiła pokwitowanie. (art. 18 KG III 1949)

Jeńcy wojenni, po wzięciu do niewoli, zostaną w jak najkrótszym czasie ewakuowani do obozów położonych w takiej odległości od strefy walk, aby znaleźli się poza niebezpieczeństwem. (art. 19 KG III 1949)

10. Ewakuacja jeńców wojennych odbywać się będzie zawsze w sposób humanitarny.
11. Państwo zatrzymujące dostarczy ewakuowanym jeńcom wojennym wodę pitną i żywność w dostatecznej ilości, odzież i konieczną pomoc lekarską.

(art. 20 KG III 1949)

Kazus 1 – traktowanie jeńców wojennych

20 stycznia 1991 roku, telewizja iracka pokazała żołnierzy sił powietrznych wojsk koalicyjnych w wojnie przeciwko Irakowi, którzy znaleźli się w irackiej niewoli. Niektórzy z

nich wypowiadali się krytycznie o podjęciu działań zbrojnych przeciwko Irakowi. Rząd USA zaprotestował przeciwko publicznemu pokazywaniu jego żołnierzy.

Pytanie. Czy publiczne występowanie jeńców wojennych jest dopuszczalne:

- jeśli jest dobrowolne?
- jeśli jest rezultatem nacisków?

Odpowiedź. Publiczne wystąpienie amerykańskich jeńców wojennych miało dla strony irackiej oczywiście znaczenie propagandowe. Bez znaczenia jest tu ewentualna dobrowolność owego wystąpienia. Art. 13 KG III 1949 mówi m.in., że: „jeńcy wojenni powinni być stale chronieni, zwłaszcza przed każdym aktem gwałtu lub zastraszenia, przed zniewagami i ciekawością publiczną”. Wynika stąd, że tak w przypadku dobrowolności, jak i sytuacji będącej rezultatem nacisków, w myśl wyżej cytowanego artykułu, publiczne wystąpienie jeńców wojennych jest niedopuszczalne. Jeńcy bowiem podlegają ochronie, której zapewnienie należy do obowiązków państwa zatrzymującego. Ponadto jeniec nie może zrzec się swoich praw, a więc strona iracka nie powinna była dopuścić nawet do dobrowolnego pokazania się jeńców w irackiej telewizji. Można też dyskutować kwestię lojalności jeńców wobec państwa swojej przynależności, lecz ten problem należy już do zagadnień nie regulowanych Konwencjami genewskimi, a pozostających w gestii prawa wewnętrznego każdego państwa.

Kazus 2 – repatriacja

Po zakończeniu w 1991 r. działań zbrojnych w Iraku w ręku każdej ze stron byli jeńcy wojenni.

Pytanie. Kiedy ci jeńcy powinni być zwolnieni i dokąd powinni być odesłani (do jakiego kraju)?

Odpowiedź. Zgodnie z art. 118 KG III 1949 jeńcy powinni być zwolnieni niezwłocznie po zakończeniu działań wojennych. Przepisy tego artykułu oraz art. 119 dokładnie określają zasady zwolnienia i repatriacji jeńców wojennych. Oczywiście regułą jest, że jeńcy powinni być przeniesieni do swojego własnego kraju, ale z drugiej strony nie można ich do takiego powrotu zmusić. W takiej sytuacji powstaje pytanie, jaki jest ich status po opuszczeniu obozu jenieckiego.

Otóż nie ma żadnych wątpliwości, że nie są oni już dłużej traktowani jako jeńcy wojenni. Przysługuje im natomiast prawo ubiegania się

Status ochronny a bezpośredni udział w działaniach zbrojnych

Pod ochroną Konwencji Genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny (KG III 1949) pozostają osoby, które kiedykolwiek i w jakikolwiek sposób znalazły się w razie konfliktu lub okupacji we władzy jednej ze Stron w konflikcie lub Mocarstwa okupacyjnego, których nie są obywatelami. Obywatele Państwa, które nie jest związane Konwencją, nie pozostają pod jej ochroną. Obywateli Państwa neutralnego znajdujących się na terytorium Państwa wojującego oraz obywateli Państwa współwojującego nie uważa się za podlegających ochronie dopóki Państwo, którego są oni obywatelami, posiada normalne przedstawicielstwo dyplomatyczne w Państwie, w którego władzy się znajdują.

(art. 4 KG III 1949)

Za osoby chronione w rozumieniu Konwencji (KG III 1949) nie uważa się osób, które pozostających pod ochroną:

- Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych,
- Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, lub
- Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych.

(art. 4 KG III 1949)

Osoby nie biorące bezpośrednio udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, które złożyły broń, oraz osobami, które stały się niezdolne do walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu, będą we wszelkich okolicznościach traktowane w sposób humanitarny, bez czynienia żadnej różnicy na ich niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, religii lub wiary, płci, urodzenia lub majątku, ani z żadnych innych analogicznych powodów. W tym celu są i pozostaną zakazane w stosunku do wyżej wymienionych osób w każdym czasie i w każdym miejscu:

- zamachy na życie i nietykalność cielesną, w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie, tortury i męki,
- branie zakładników,
- zamachy na godność osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające,
- skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, uznane za niezbędne przez narody cywilizowane,
- dodatkowo osoby cywilne ranne lub chore podlegają zebraniu i leczeniu.

(art. 3 KG III 1949)

Przesłanki utraty statusu ochronnego

Jeżeli Strona w konflikcie ma poważne powody do mniemania, że określona osoba, posiadająca status ochronny, podejrzana jest słusznie o uprawianie na jej terytorium działalności szkodliwej dla bezpieczeństwa Państwa lub jeżeli taka działalność zostanie rzeczywiście stwierdzona, osoba ta nie będzie mogła korzystać z praw i przywilejów wynikających ze statusu ochronnego, których przyznanie danej osobie mogłoby wyrządzić szkodę bezpieczeństwu Państwa.

Jeżeli osoba posiadająca status ochronny zostanie zatrzymana na terytorium okupowanym jako szpieg albo sabotażysta lub jeżeli zachodzi słuszne podejrzenie, że uprawia ona działalność szkodliwą dla bezpieczeństwa Mocarstwa okupacyjnego, osoba ta może być pozbawiona prawa do porozumiewania się, jeżeli będzie tego bezwzględnie wymagało bezpieczeństwo wojskowe.

W każdym z opisanych powyżej przypadków osoby zachowują prawo do traktowania w sposób humanitarny i w razie wszczęcia postępowania sądowego nie będą pozbawione swych praw do słusznego i prawidłowego procesu.

Osoby te powinny odzyskać wszystkie prawa i przywileje wynikające ze statusu ochronnego w możliwie najkrótszym terminie, uwzględniając bezpieczeństwo Państwa lub Mocarstwa okupacyjnego, zależnie od przypadku.

(art. 5 KG III 1949)

Pośrednia rola osób cywilnych w konflikcie

Ludność cywilna może brać udział w konflikcie w sposób inny niż zbrojnie. Może w sposób czynny udzielać pomocy stronom konfliktu poprzez, np.:

- dostarczanie wody i pożywienia,
- udzielania schronienia,
- udzielanie pomocy w ucieczce,
- udzielanie pomocy medycznej.

Takie działania nie pozbawiają ludności cywilnej statusu ochronnego, mogą jedynie podlegać prawodawstwu i sądownictwu kraju pochodzenia.

Zabronione są akty i groźby przemocy, których głównym celem jest zastraszenie ludności cywilnej.

Osoby cywilne nie korzystają z ogólnej ochrony, określonej przepisami MPHKZ, jeżeli uczestniczą bezpośrednio w działaniach zbrojnych, przez czas trwania takiego uczestnictwa.

PERSONEL MEDYCZNY I DUCHOWNY

Określenie „personel medyczny” oznacza osoby wyznaczone (na stałe lub czasowo) przez stronę konfliktu do celów medycznych, (m.in.: poszukiwanie, zbieranie, przenoszenie, badanie i leczenie – włącznie z pierwszą pomocą – rannych, chorych i rozbitków), lub do kierowania formacjami medycznymi albo do zarządzania lub kierowania transportem medycznym. Określenie to obejmuje:

- personel medyczny, wojskowy lub cywilny strony konfliktu oraz personel wyznaczony do udziału w organizacjach obrony cywilnej,

- personel medyczny narodowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) i innych krajowych dobrowolnych stowarzyszeń pomocy, należycie uznanych i upoważnionych przez stronę konfliktu,
 - personel medyczny formacji medycznych lub transportu medycznego.
1. Określenie „personel duchowny” oznacza osoby wojskowe lub cywilne, takie jak kapelani, które poświęcają się wyłącznie swej działalności duszpasterskiej i są przydzielone (na stałe lub czasowo):
- do sił zbrojnych strony konfliktu,
 - do jednostek medycznych lub transportu medycznego strony konfliktu,
 - do jednostek medycznych lub transportu medycznego,
 - do organizacji obrony cywilnej strony konfliktu.
- (art. 8, PD I 1977)
2. Działalność medyczna podlega ogólnej ochronie – bez względu na sytuację nikt nie może być karany za działalność o charakterze medycznym zgodną z etyką medyczną, niezależnie od tego, kto korzysta z takiej opieki.
3. Osoby zajmujące się działalnością medyczną nie mogą być zmuszane do czynów lub prac sprzecznych z zasadami etyki medycznej lub z innymi przepisami medycznymi mającymi na celu dobro rannych i chorych albo z postanowieniami Konwencji genewskich (KG IV 1949) lub protokołu dodatkowego (PD I 1977), ani też do powstrzymania się od wykonywania czynności lub prac wymaganych przez te przepisy i postanowienia.
4. Żadna osoba zajmująca się działalnością medyczną nie może być zmuszana do udzielania komukolwiek należącemu do strony przeciwnej lub do własnej strony – poza przypadkami przewidzianymi przez prawo tej ostatniej – informacji dotyczących rannych i chorych, którzy znajdują się lub byli pod jej opieką, jeżeli informacje takie mogłyby jej zdaniem okazać się szkodliwe dla danych pacjentów lub ich rodzin. Jednakże przepisy o obowiązkowym zgłaszaniu chorób zakaźnych powinny być przestrzegane.

(art. 16, PD I 1977)

5. Cywilny personel medyczny i duchowny podlega ogólnej ochronie – korzysta z poszanowania i ochrony. Wobec cywilnego personelu duchownego zastosowanie mają przepisy MPHKGZ (art. 15, PD I 1977) dotyczące ochrony i identyfikacji personelu medycznego.
6. W razie potrzeby należy udzielić cywilnemu personelowi medycznemu wszelkiej możliwej pomocy na obszarze, na którym cywilna działalność medyczna została zakłócona wskutek walk.
7. Mocarstwo Okupacyjne udzieli cywilnemu personelowi medycznemu na okupowanych terytoriach wszelkiej pomocy, by umożliwić mu jak najlepsze wykonywanie jego humanitarnego posłannictwa. Mocarstwo Okupacyjne nie może żądać, by wykonując tę misję personel ten dawał pierwszeństwo leczeniu kogokolwiek z innych względów niż medyczne. Nie może on być zmuszany do wykonywania zadań, które są niezgodne z jego humanitarnym posłannictwem.
8. Cywilny personel medyczny powinien mieć dostęp wszędzie tam, gdzie jego usługi są potrzebne, z zachowaniem środków nadzoru i bezpieczeństwa, jakie zainteresowana strona konfliktu uzna za konieczne.

(art. 15, PD I 1977)

2. NIEPAŃSTWOWE GRUPY ZBROJNE

W 2012 roku światowe media oprócz informowania o kryzysie gospodarczym w państwach Unii Europejskiej, wyborach prezydenckich w Stanach Zjednoczonych oraz zmianami kierownictwa partyjnego w Chińskiej Republice Ludowej, wiele miejsca poświęciły działalności aktorów niepaństwowych: rebeliantów, rewolucjonistów oraz różnych grup terrorystycznych. Przez cały rok media donosiły o wojnie domowej w Syrii, wojnie w Afganistanie, kolejnym starciu Hamasu z Izraelem, rebelii ruchu M23 w Demokratycznej Republice Konga, oraz powstaniu Tuaregów i Islamistów w Mali. Zainteresowanie mediów wzbudziły także rozmowy pokojowe pomiędzy rządem Kolumbii a partyzantami z FARC, oraz

odradzający się konflikt w Irlandii Północnej. Ten tylko pobieżny przegląd wydarzeń z 2012 roku wskazuje, jak istotnymi aktorami we współczesnych stosunkach międzynarodowych – a zwłaszcza współczesnych konfliktach zbrojnych i wojnach – są niepaństwowe grupy zbrojne.

Co więcej, niepaństwowi aktorzy zagrażają bezpieczeństwu nawet najsilniejszych państw, czego tragicznym dowodem były zamachy z 11 września 2001 roku. W powszechnej opinii niepaństwowi aktorzy zbrojni stali się jednym z głównych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku. W powszechnym użyciu są liczne terminy opisujące również liczne rodzaje grup zbrojnych: rebelianci, powstańcy, rewolucjoniści, najemnicy, bojówkarze, terroryści czy partyzanci – to tylko kilka z nich.

NIEPAŃSTWOWE GRUPY ZBROJNE - DEFINIOWANIE

Meredith Sarkees oraz Frank Wayman, „Correlates of War”. Zgodnie z metodologią programu pośród aktorów niepaństwowych rozróżnia się jednostki geopolityczne, które kontrolują określone terytorium oraz jednostki nieterytorialne, które takiej kontroli nie sprawują. Pośród jednostek geopolitycznych wyróżnia się między innymi jednostki de facto suwerenne, lecz nie uznawane na scenie międzynarodowej (np. terytoria kontrolowane przez rebeliantów podczas wojny domowej); jednostki terytorialne, które nie posiadają suwerennego narodu ale też nie są poddane zewnętrznej kontroli i w tym sensie są niepodległe (np. państwa upadłe); oraz terytoria zależne (kolonie, mandaty, terytoria okupowane). Pośród jednostek nieterytorialnych wyróżnia się przede wszystkim niepaństwowe grupy zbrojne oraz grupy niezbrojne (np. międzynarodowe organizacje pozarządowe). Grupy zbrojne są dzielone ze względu na obszar, na którym działają (w ramach granic jednego państwa; ponad granicami kilku państw), stopień suwerenności czy też liczebność sił zbrojnych. Co ciekawe, w typologii Sarkees i Waymana nie ma podziału według celów politycznych, czy motywacji aktorów. Przyjmuje się za to, że uczestnicy systemu międzynarodowego są aktorami politycznymi, czyli posiadają międzynarodowe cele polityczne (w tym między innymi dążenie do utworzenia państwa i dążenie do przetrwania), angażują się w międzynarodową działalność polityczną (np. w konflikty międzynarodowe, handel czy działalność organizacji międzynarodowych) lub podejmują działania polityczne, które mają międzynarodowe konsekwencje (np. wojny domowe).

Claude’a Bruderleina, założyciel harwardzkiego „Program on Humanitarian Policy and Conflict Research”. Bruderlein podkreśla trzy elementy, które są wspólne dla różnych niepaństwowych grup zbrojnych. Po pierwsze, grupy takie muszą posiadać choćby podstawową strukturę dowodzenia. Po drugie, aktorzy niepaństwowi stosują przemoc dla celów politycznych, co według Bruderleina oznacza, że aktorzy ci dążą do reorganizacji politycznych i prawnych podstaw społeczeństw, w których działają. I po trzecie, niepaństwowe grupy zbrojne nie podlegają kontroli władzy państwowej. Pomimo dużego stopnia ogólności, powyższa definicja nie obejmuje niektórych rodzajów niepaństwowych grup zbrojnych. Można zwrócić uwagę chociażby na fakt, że nie wszystkie grupy dążą do reorganizacji zasad rządzących daną społecznością. Przykładowo, część klanów i plemion walczących w Afganistanie dąży do utrzymania, zmiany status quo.

Richard Shultz wraz z Andreą Dew definiują niepaństwowe grupy zbrojne jako grupy, które swoją działalnością podważają władzę państwową i które dla realizacji własnych celów używają przemocy w niekonwencjonalny i asymetryczny sposób. Zatem to co łączy różnych niepaństwowych aktorów biorących udział we współczesnych konfliktach i wojnach, to nieregularny sposób prowadzenia działań zbrojnych oraz podważanie legitymacji państwa. Według autorów taka definicja obejmuje cztery rodzaje niepaństwowych aktorów zbrojnych: grupy powstańcze, organizacje terrorystyczne, bojówki oraz organizacje przestępcze.

Podsumowując: duża różnorodność niepaństwowych grup zbrojnych powoduje problemy w ich definiowaniu i kategoryzowaniu. Pomimo tego, aktorów tych łączy co najmniej kilka wspólnych elementów.

Po pierwsze:

niepaństwowi aktorzy zbrojni nie posiadają prawnomiędzynarodowego statusu, jakim cieszą się państwa i nawet jeśli w wielu przypadkach zachowują się tak jak państwa (kontrolują terytorium i ludność), to na arenie międzynarodowej nie są za takie uznawane.

Po drugie:

grupy te stosują przemoc dla realizacji własnych celów politycznych i ekonomicznych.

Po trzecie:

niepaństwowi aktorzy zbrojni angażują się w walkę zarówno przeciwko państwu, jak i przeciwko innym grupom niepaństwowym. W wielu przypadkach grupy niepaństwowe współpracują z państwem bądź otrzymują od niego wsparcie.

Po czwarte: niepaństwowe grupy zbrojne prowadzą nieregularne działania zbrojne, stosując partyzanckie metody walki oraz terroryzm. Wymienione cechy są charakterystyczne zarówno dla działających w Ameryce Łacińskiej karteli narkotykowych, kongijskich rebeliantów z ruchu M23, palestyńskiego Hamasu czy wreszcie Talibów walczących w Afganistanie

<http://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Cienciara.pdf> DOSTEP SIERPIEN 2019 r.

3. REBELIANCI

UJĘCIE DEFINICYJNE

Rebeliant - buntownik, powstaniec, członek oddziałów paramilitarnych, osoba występująca zbrojnie przeciwko obowiązującemu porządkowi. W historii wiele różnych grup było nazywanych rebeliantami, zwłaszcza podczas wojen. Różnica między rebeliantem a terrorystą jest subiektywna. Podczas gdy *rebeliant* posiada pewne pozytywne konotacje, *terrorysta* jest postrzegany wyłącznie destrukcyjnie

Lech Antonowicz: *Podręcznik prawa międzynarodowego*. Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis, 2003, s. 103.

4. TERRORYZM

Terroryzm – użycie siły lub przemocy fizycznej przeciwko osobom lub własności z pogwałceniem prawa, mające na celu zastraszenie i wymuszenie na danej grupie ludności lub państwie ustępstw w drodze do realizacji określonych celów. Działania terrorystyczne mogą dotyczyć całej populacji, jednak najczęściej są one uderzeniem w jej niewielką część, aby pozostałych obywateli zmusić do odpowiednich zachowań.

„Terror — (z gruntu legalny) uprawiają państwa i rządy wobec swoich obywateli. Wprowadzanie zakazów i nakazów, mówienie, co jest dobre a co złe, sprowadza się do zasad życia w danym kraju, których przekroczenie wiąże się z sankcją karną.

PRZYKŁADOWE PODZIAŁY I KLASYFIKACJE TERRORYZMU

Podstawowym kryterium podziału terroryzmu jest, według Bartosza Bolechowa, podział na terroryzm międzynarodowy i wewnętrzny. Ponieważ podział taki nie wyczerpuje całej złożoności

możliwych sytuacji, badacz nieco bardziej zawęża podział, postulując następujące rodzaje zjawiska:

- terroryzm wewnętrzny - ataki na obywateli/własność jednego kraju przez obywateli tego samego państwa;
- terroryzm międzynarodowy - celem ataku są obywatele/mienie obcego kraju, terroryści bazują na obcym terytorium;
- terroryzm wewnętrzny sponsorowany międzynarodowo - konflikt wewnętrzny kraju, w którym biorą udział obywatele tego kraju jest podsycany ekonomicznie i logistycznie przez inne państwo/organizację

Robert Borkowski proponuje kilka kryteriów klasyfikacji terroryzmu. Ze względu na motyw działania możemy mówić o:

- terroryzmie politycznym, w którym motywem działania terrorysty jest przeciwstawienie się istniejącej sytuacji społecznej lub politycznej, dzielącym się na terroryzm wewnętrzny (home, internal) oraz na terroryzm globalny (global, international);
- terroryzmie niepolitycznym, w którym nie występują motywy polityczne, a podzielić go można na terror kryminalny (np. przestępstwa porachunkowe, narkoterroryzm) oraz terroryzm szaleńców. Kolejnym kryterium podziału terroryzmu jest, według tego badacza, podział aktów terrorystycznych ze względu na taktykę walki i bezpośredni cel ataku. W ten sposób można podzielić terroryzm na:
 - ekonomiczny - gdzie celem ataków będzie wyrządzenie jak największych szkód materialnych;
 - zindywidualizowany - skierowany przeciwko konkretnym osobom, np. politykom, wojskowym, policjantom;
 - masowy - ofiary ataku wybierane przypadkowo i w sposób anonimowy - ataki na środki transportu, budynki użyteczności publicznej, etc.

Tomasz Aleksandrowicz przywołuje cały szereg metod klasyfikacji terroryzmu w zależności od zastosowanego kryterium podziału. Ze względu na sposób działania sprawców dzieli on terroryzm na:

- terroryzm indywidualny (przeciwko wybranym osobom);

- terroryzm skierowany przeciwko środkom transportu;
- wzięcie zakładników;
- zamachy bombowe;
- tzw. terroryzm nuklearny

Tomasz Aleksandrowicz wyróżnia szereg nurtów, w ramach których oni działają:

- rewolucyjny;
- anarchistyczno-lewacki;
- separatystyczno-niepodległościowy;
- nacjonalistyczny;
- narodowowyzwoleńczy;
- tzw. one-issue terrorism (o bardzo ograniczonej płaszczyźnie konfliktu, np. walka o uwolnienie zwierząt z laboratoriów;
- fundamentalistyczno-religijny

SZCZEGÓŁOWY OPIS ZADAŃ DO WYKONANIA PRZEZ STUDENTÓW W RAMACH ĆWICZEŃ

Temat: 6

1. Zapoznać się z podstawowymi definicjami określającymi stronę wojującą w konflikcie zbrojnym

-
2. Dokonać analizy statusu poszczególnych osób w konflikcie oraz szczegółowo skupić się na statusie kombatanta i jeńców wojennych
 3. Zapoznać się szczegółowo z zagadnieniem dotyczącym niepaństwowych grup zbrojnych
 4. Zapoznać się z definicją rebeliantów oraz umieć wskazać przynajmniej 2 rebelie.
 5. Na przykładzie wydarzeń XX i XXI wieku dokonać analizy rozwoju terroryzmu w oparciu o wskazaną bibliografię.